

РОЗДІЛ 3

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛЕЙ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Вільчинська О. М.

ВСТУП

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується глибокими трансформаційними процесами, що зумовлені комплексом нових викликів і загроз. Глобалізація, стрімкий розвиток цифрових технологій, екологічні проблеми, а також геополітична нестабільність істотно змінюють умови функціонування національних економік. Традиційні моделі економічного розвитку, які тривалий час забезпечували зростання, поступово втрачають свою ефективність, що зумовлює необхідність їх переосмислення та адаптації до сучасних реалій.

Особливо актуальним це питання є для України, яка перебуває в умовах воєнних викликів і одночасно прагне до інтеграції у світовий економічний простір. У таких обставинах трансформація економічної моделі стає ключовим чинником забезпечення стійкості, відновлення та довгострокового розвитку держави.

Трансформація моделей економічного розвитку зумовлюється глибокими структурними змінами, серед яких провідне місце займають цифровізація, розвиток людського капіталу, інституційна модернізація та посилення соціальної орієнтації економічної політики. Традиційні підходи, що базувалися переважно на кількісному зростанні економічних показників, поступово замінюються комплексними моделями, які враховують аспекти стійкості, інклюзивності, безпеки та екологічної збалансованості.

Для України зазначені процеси мають особливе значення з огляду на воєнні виклики та необхідність масштабного післявоєнного відновлення. У таких умовах трансформація економічної моделі стає визначальним чинником забезпечення економічної стійкості, відновлення виробничого потенціалу та інтеграції у глобальний економічний простір. Це також є важливою передумовою підвищення конкурентоспроможності держави та зміцнення її економічної безпеки.

Отже, метою даного розділу є дослідження процесів трансформації моделей економічного розвитку в умовах сучасних викликів, визначення їх сутності та ключових характеристик. Особлива увага приділяється аналізу теоретичних засад цих трансформацій, виявленню основних напрямів еволюції економічних моделей, а також обґрунтуванню ролі інституційних і структурних чинників у забезпеченні стійкого розвитку економіки.

У межах дослідження трансформація економічних моделей розглядається як багаторівневий процес, що охоплює взаємодію виробничих, фінансових, соціальних та інституційних компонентів економіки. Такий підхід дозволяє комплексно оцінити зміни, що відбуваються під впливом глобальних і внутрішніх викликів.

Проблематика трансформації економічних моделей тісно пов'язана з еволюцією теорій економічного зростання, які займають центральне місце в макроекономічних дослідженнях. Класичні підходи обґрунтовують роль факторів виробництва, продуктивності та нагромадження капіталу у забезпеченні економічного розвитку. Кейнсіанська традиція акцентує увагу на необхідності макроекономічної стабілізації та ролі держави у регулюванні економічних процесів. Неокласичні теорії формують основу аналізу зростання через виробничі функції та технологічний прогрес ¹.

Подальший розвиток наукової думки пов'язаний із дослідженням ролі фінансової стабільності, інституційної якості, людського капіталу та інновацій як ключових чинників трансформації економічних систем. Сучасні підходи також підкреслюють важливість структурних змін, розвитку фінансових ринків і впровадження реформ як передумов довгострокового зростання.

Вагомий внесок у дослідження трансформації економіки зробили як зарубіжні, так і українські науковці, які акцентують увагу на необхідності інституційних змін, модернізації виробничого потенціалу та переходу до інноваційної моделі розвитку в умовах глобальних викликів.

В українському науковому дискурсі питання економічного зростання та структурної трансформації економіки висвітлені в роботах В. Гейця, А. Гальчинського, Я. Жаліла та інших учених, які акцентують увагу на інституційних обмеженнях, модернізації виробничої бази та формуванні інноваційної моделі розвитку.

---

¹ Козюк В.В. Історія економіки та економічної думки: підручник / за ред. В. В. Козюка, Л. А. Родіонової. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 792 с.

Враховуючи вище сказане, теоретичною базою дослідження трансформації моделей економічного розвитку виступають неокласичні та ендогенні теорії зростання, кейнсіанські та неокейнсіанські підходи, інституційна економічна теорія, інклюзивна модель, структуралістські та неошумпетеріанські підходи, а також концепції економічної стійкості та відновлення, які в сукупності формують сучасне бачення розвитку економічних систем в умовах нестабільності та невизначеності.

3.1. Аналіз існуючих моделей економічного розвитку та передумови їх трансформації

Формування сучасних підходів до економічного розвитку є результатом тривалої еволюції економічної думки, що відбувається під впливом зростання складності, невизначеності та нестабільності глобального середовища. Традиційні моделі, орієнтовані переважно на досягнення стабільного економічного зростання, дедалі частіше виявляються обмеженими у здатності пояснювати та ефективно реагувати на сучасні системні кризи. Це зумовлює необхідність їх переосмислення та переходу до більш гнучких і комплексних підходів, які враховують не лише кількісні показники розвитку, а й здатність економічних систем протистояти зовнішнім шокам, адаптуватися до змін і відновлювати свій потенціал.

Теоретичні засади аналізу існуючих моделей економічного розвитку базуються на поєднанні різних економічних концепцій. Неокласичні підходи акцентують увагу на ролі факторів виробництва та технологічного прогресу як основних джерел економічного зростання, однак недостатньо враховують вплив інституційних обмежень і кризових явищ. Неокласичні теорії економічного зростання є однією з базових моделей аналізу економічного розвитку, яка дозволяє формалізувати взаємозв'язок між обсягами виробництва, капіталом, працею та технологічним прогресом. У межах цієї моделі економічне зростання розглядається як результат ефективного використання виробничих ресурсів, де ключову роль відіграють інвестиції, заощадження та динаміка населення. Технологічний прогрес при цьому трактується як екзогенний фактор, що визначає довгострокові темпи розвитку².

---

² Видобора В. В. Економічне зростання в неокласичному напрямі економічної теорії. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*. 2021. № 2-2 (104). С. 5-11. DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2021-2-2-1>

Класичним прикладом неокласичного підходу є модель Солоу–Свона, яка базується на виробничій функції та пояснює економічне зростання через накопичення капіталу та підвищення продуктивності праці. Розширені варіації цієї моделі враховують також людський капітал, що дозволяє більш повно відобразити сучасні умови розвитку економіки³.

У межах аналізу існуючих моделей економічного розвитку неокласичний підхід акцентує увагу на раціональному використанні обмежених ресурсів, ролі ринкової конкуренції та механізмах саморегуляції економіки. Він виходить із припущення, що ринкова система здатна самостійно забезпечувати ефективний розподіл ресурсів, що зменшує необхідність активного державного втручання.

Водночас у сучасних умовах ця модель демонструє певні обмеження. Зокрема, вона недостатньо враховує вплив інституційних факторів, нерівномірність розвитку, соціальні дисбаланси та зовнішні шоки. Це обумовлює необхідність її трансформації та доповнення іншими підходами, що враховують роль держави, інституцій, інновацій і структурних змін.

Таким чином, неокласична модель залишається важливою теоретичною основою аналізу економічного розвитку, проте сучасні виклики зумовлюють її еволюцію в напрямі більш комплексних і адаптивних моделей, здатних забезпечити стійкість і довгострокове зростання економічних систем.

Кейнсіанські та неокейнсіанські підходи є важливою складовою аналізу існуючих моделей економічного розвитку, оскільки пояснюють динаміку економічного зростання через вплив сукупного попиту, державних витрат та інвестиційної активності. На відміну від неокласичної традиції, вони виходять із того, що ринкова економіка не здатна автоматично забезпечувати повну зайнятість і стабільне зростання, тому потребує активного державного втручання для стимулювання економічної активності.

Класичний кейнсіанський підхід зосереджується переважно на короткостроковій стабілізації через регулювання сукупного попиту, тоді як неокейнсіанські моделі розширюють цей аналіз, формалізуючи механізми довгострокового зростання через інвестиції та нагромадження капіталу. У межах цих підходів економічне зростання розглядається як

---

³ Вільчинська О. М., Рум'янцева К. Є. Дослідження факторів впливу на економічне зростання за допомогою економетричного моделювання. *Економіка та суспільство*. 2025. № 71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-6>.

результат узгодженої макроекономічної політики, а не як автоматичний наслідок ринкової рівноваги.

Сучасні дослідження також поглиблюють кейнсіанську традицію через аналіз ролі інтелектуального капіталу як ключового чинника економічного розвитку. У дослідженні⁴ встановлено, що поряд із традиційними факторами виробництва дедалі більшого значення набувають знання, технології та інновації, які формують основу сучасної економіки. Інтелектуальний капітал проявляється у технологічній, людській та організаційній формах, забезпечуючи підвищення продуктивності, ефективності праці та якості управління.

Таким чином, кейнсіанські та неокейнсіанські моделі, доповнені сучасними уявленнями про інтелектуальний капітал, демонструють необхідність еволюції економічних підходів у напрямі більш гнучких і багатовимірних моделей, здатних враховувати як макроекономічну стабілізацію, так і структурні зміни в економіці.

Ендогенні теорії економічного зростання є важливим етапом еволюції сучасних моделей розвитку, оскільки вони пояснюють довгострокову динаміку економіки через внутрішні чинники, а не зовнішні впливи. На відміну від неокласичних підходів, у межах яких технологічний прогрес розглядається як екзогенний фактор, ендогенні моделі доводять, що він формується безпосередньо всередині економічної системи.

Ключовими представниками цього напрямку є Р. Лукас і П. Ромер, які обґрунтували вирішальну роль людського капіталу, інновацій та інвестицій у дослідження й розробки як основних джерел економічного зростання. Зокрема, модель Р. Лукаса акцентує увагу на нагромадженні людського капіталу як фундаментальному внутрішньому факторі довгострокового розвитку, тоді як модель П. Ромера пояснює економічну динаміку через технологічні зміни, інноваційну діяльність та відкритість економіки.

Подальший розвиток ендогенного підходу пов'язаний із працями Г. Гроссмана та Е. Хелпмана, які дослідили взаємозв'язок між міжнародною торгівлею, інноваціями та економічним зростанням. У свою чергу, модель Манківа–Ромера–Вейла розширила класичну виробничу функцію шляхом включення людського капіталу поряд із фізичним, що дозволило точніше описати сучасні фактори розвитку економіки.

---

⁴ Тадеєв Ю. П., Шкробот М. В. Інтелектуальний капітал в неокласичній теорії моделей економічного зростання. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.104>

У межах сучасних моделей розвитку пропонується розглядати економіку як поєднання двох взаємопов'язаних секторів: традиційного, що базується на фізичному капіталі, та інноваційного, який формується на основі інтелектуального капіталу⁵. Такий підхід дозволяє більш комплексно оцінити джерела економічного зростання та підкреслює зростаючу роль знань та інновацій у трансформації економічних систем.

Узагальнення цих підходів свідчить, що довгострокове економічне зростання визначається насамперед внутрішніми процесами – розвитком знань, інновацій, освіти та науково-дослідної діяльності. Людський капітал виступає центральним елементом, який забезпечує створення та поширення нових технологій, а також підвищення продуктивності праці.

Таким чином, ендогенні теорії зростання змінюють традиційне розуміння економічного розвитку, зміщуючи акцент із кількісного нарощування ресурсів на якісні зміни, пов'язані з інноваціями та знаннями. Це створює теоретичне підґрунтя для трансформації сучасних моделей економічного розвитку в напрямі інноваційності, технологічного оновлення та підвищення ролі людського капіталу.

У свою чергу, інституційна економічна теорія є ключовим напрямом сучасного аналізу моделей економічного розвитку, оскільки вона зосереджується на впливі якості інституційного середовища на економічну динаміку. Вона підкреслює визначальну роль державного управління, прав власності, регуляторної політики та системи правил, які формують умови функціонування економіки.

Сучасні наукові підходи демонструють перехід до методологічного плюралізму, за якого інституційні концепції доповнюють і розширюють неокласичні моделі зростання. Якщо традиційні підходи пояснювали економічний розвиток переважно через накопичення капіталу та технологічний прогрес, то інституційна теорія акцентує увагу на якості «правил гри» в економіці як визначальному чиннику довгострокового зростання⁶.

Представники інституційного напрямку, зокрема Д. Норт, Р. Коуз та О. Вільямсон, доводять, що ефективність економічних процесів значною мірою залежить від системи формальних і неформальних інститутів, які впливають на рівень трансакційних витрат, захист прав власності,

---

⁵ Рудевська В. І. Еволюція теорій економічного зростання та чинники його оцінювання. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 2(22). С. 18–30. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-2\(22\)-18-30](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-2(22)-18-30)

⁶ Колодій С. Ю., Колодій С. К. Інституціональна теорія як прояв європейських традицій плюралізму в сучасній економічній науці. *Фінансовий простір*. 2018. № 4 (32). С. 27-33.

розвиток конкуренції та інвестиційну активність. Таким чином, інституційне середовище визначає, наскільки результативно функціонують традиційні фактори виробництва.

У контексті аналізу існуючих моделей економічного розвитку інституційний підхід зміщує акцент із ресурсного забезпечення на якість економічного середовища, в якому ці ресурси використовуються. Це дозволяє пояснити відмінності в темпах розвитку країн, навіть за подібного рівня забезпеченості капіталом і працею.

Для країн із трансформаційною економікою, зокрема України, якість інституційного середовища набуває вирішального значення, оскільки саме вона визначає здатність економіки переходити від нестабільності до стійкого та довгострокового зростання.

Отже, інституційна економічна теорія суттєво доповнює інші моделі економічного розвитку, підкреслюючи, що стале зростання є результатом не лише накопичення ресурсів, а й ефективного функціонування інституційної системи, яка забезпечує їх продуктивне використання.

Варто виділити структуралізм як напрямок у економіці, що розглядає розвиток як процес глибоких структурних змін у господарстві, зокрема: переходу від аграрної до індустріальної та постіндустріальної економіки; зміни галузевої структури; перерозподілу ресурсів між секторами; подолання зовнішньої залежності. Зазначимо ключові положення даної теорії, а саме: структурна нерівність між розвиненими та країнами, що розвиваються; економіки мають вбудовані дисбаланси (технологічні, інституційні, зовнішньоторговельні); розвиток вимагає індустріалізації та диверсифікації; важлива роль промислової політики та державного втручання.

Напрямок неошумпетеріанства базується на ідеях Йозефа Шумпетера і розглядає економічний розвиток як результат інновацій та технологічних змін. Економічне зростання визначається хвилями інновацій і «творчим руйнуванням». Даний напрямок формує основу для інноваційної політики та є актуальний для переходу до економіки знань.

Структуралістський підхід пояснює необхідність глибоких структурних змін, тоді як неошумпетеріанський – роль інновацій у розвитку економіки. Їх поєднання створює сучасну основу для трансформації моделей економічного розвитку в умовах глобалізації та цифровізації.

Сучасні українські наукові дослідження підтверджують актуальність структуралістського та неошумпетеріанського підходів.

Зокрема, у працях М. І. Зверякова⁷ обґрунтовується необхідність структурної модернізації економіки України, яка сформувалася під впливом неринкових факторів, обґрунтовується необхідність модернізації промислового капіталу. Дослідження І.М. Бобух⁸ акцентують увагу на переході до інклюзивної моделі розвитку, що передбачає якісні зміни економічної структури. Розглядається перехід від традиційного зростання до інклюзивної моделі розвитку; акцент на ролі інституцій у структурній трансформації; підкреслюється важливість якісних змін структури економіки, а не лише зростання ВВП.

Водночас сучасні роботи, що спираються на ідеї Й. Шумпетера, розглядають інновації як ключовий драйвер економічної трансформації. Зокрема, у дослідженнях Б.Д. Сторошука⁹ показано, що кризи виступають механізмом «творчого руйнування», стимулюючи технологічне оновлення економіки. Використано концепцію Йозеф Шумпетер («творче руйнування»); аналіз криз як драйверів інноваційних змін; показано, що кризи стимулюють оновлення економічної структури через інновації.

Таким чином, сучасна українська економічна наука підтверджує необхідність синтезу структурних і інноваційних підходів для забезпечення сталого розвитку.

Варто відзначити наступний напрямок моделей економічного розвитку, а саме інклюзивну економіку. Це модель економічного розвитку, яка передбачає залучення всіх верств населення до економічної діяльності та справедливий розподіл результатів зростання. Вона підтверджує, що економічне зростання має бути не лише кількісним (ВВП), а якісним із зменшенням нерівності та підвищенням добробуту населення¹⁰. Її ключовими характеристиками є рівний доступ до ресурсів (освіта, фінанси, праця), зниження соціально-економічної нерівності, розвиток людського капіталу, соціальна справедливість, інтеграція вразливих груп населення. Інклюзивна економіка базується на таких принципах:

---

⁷ Зверяков М. І. Структура національної економіки в умовах глобальних змін. *Економіка України*. 2024. № 67(12 (757)). С. 3–25. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.12.003>

⁸ Бобух І. М. Україна у вимірах інклюзивності та інституційного розвитку. *Економіка України*. 2022. № 5. С. 38–58. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.05.038>

⁹ Сторошук Б. Д. Закономірності трансформації економічної влади в умовах глобальної кризи. *Економічний вісник*. 2020. № 1. С. 9–21. DOI: <https://doi.org/10.33271/ev/69.009>

¹⁰ Стуга Р. Соціальна інклюзія як чинник економічного розвитку: проблеми та перспективи для України. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2025. № 1(77). С. 147–154. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-77-147-154>

1. Інституційна якість – ефективні та справедливі інститути формують рівні можливості.

2. Людський капітал – освіта, здоров'я та навички є основою розвитку.

3. Фінансова інклюзія – доступ до кредитів, банківських послуг, інвестицій.

4. Інклюзивне підприємництво – створення можливостей для всіх груп населення.

5. Соціальна інтеграція – залучення вразливих груп (малозабезпечені, люди з інвалідністю тощо).

Сучасні дослідження підтверджують, що інклюзивність сприяє розширенню трудового потенціалу, зниженню бідності, підвищенню соціальної стабільності. Скрильник А.С.¹¹ розглядає інклюзивне підприємництво як ключовий інструмент забезпечення стійкої зайнятості в умовах демографічного дисбалансу. Авторка доводить, що залучення різних соціальних груп до підприємницької діяльності сприяє підвищенню економічної активності та зниженню безробіття. Писарчук О.В.¹² аналізує вплив фінансування освіти на формування інклюзивної економіки. Автор підкреслює, що доступ до якісної освіти є ключовим чинником розвитку людського капіталу та зменшення соціально-економічної нерівності. Крамаренко К.М. та Іващенко Д.І.¹³ розглядають інклюзивну економіку як основу повоєнного відновлення України. Вони акцентують увагу на необхідності поєднання економічного зростання із соціальною справедливістю та залученням усіх верств населення до процесів відбудови. Кошелев І.О. та Рожко О.Д.¹⁴ досліджують фінансову інклюзію фізичних осіб-підприємців. У їхній роботі доведено, що доступ до фінансових ресурсів є важливою

---

¹¹ Скрильник А. С. Інклюзивне підприємництво як драйвер стійкої зайнятості в умовах демографічного дисбалансу. *Економіка і організація управління*. 2025. С. 94-106. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2025.3.9>.

¹² Писарчук О. В. Вплив регуляторних механізмів фінансування вищої освіти на інклюзивність та формування людського капіталу. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 3 (54). С. 349-355. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-54-53>

¹³ Крамаренко К. М., Іващенко Д. І. Інклюзивна економіка як концепція повоєнного розвитку України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 67. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-125>

¹⁴ Кошелев І. О., Рожко О. Д. Фінансова інклюзія фізичних осіб-підприємців в Україні: стан та напрями розвитку. *Трансформаційна економіка*. 2025. № 4 (13). С. 144-150. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2025-13-23>

передумовою розвитку малого бізнесу та формування інклюзивного економічного середовища.

Таким чином, сучасні українські дослідження розкривають інклюзивну економіку через різні аспекти: зайнятість і підприємництво; інституційний розвиток; освіту та людський капітал; фінансову доступність; післявоєнну відбудову. Це підтверджує, що інклюзивна економіка є багатовимірною моделлю розвитку, яка інтегрує соціальні, економічні та інституційні чинники. Інклюзивна економіка є сучасною моделлю розвитку, яка поєднує економічне зростання, соціальну справедливість, інституційну ефективність.

Наступною концепцією економічного розвитку є теорія економічної стійкості та відновлення (резильєнтності) – відносно новий напрям досліджень, що сформувався у відповідь на зростання глобальних ризиків, фінансових криз, процеси глобалізації та посилення геополітичної нестабільності. Вона розглядає економічні системи як такі, що мають не лише забезпечувати стабільність розвитку, але й бути здатними протистояти зовнішнім шокам, адаптуватися до змін та відновлюватися після кризових явищ.

У сучасному науковому дискурсі економічна стійкість трактується як здатність економічної системи зберегти функціональну рівновагу та забезпечувати безперервність розвитку в умовах внутрішніх і зовнішніх потрясінь. Вона пов'язується з макроекономічною стабільністю, ефективністю використання ресурсів та мінімізацією негативного впливу криз на довгострокову траєкторію зростання. Подальший розвиток цієї концепції привів до формування підходу економічної резильєнтності, який підкреслює не лише здатність системи витримувати шоки, але й її спроможність до структурної трансформації. На відміну від класичного розуміння стійкості як збереження рівноваги, резильєнтність акцентує увагу на гнучкості, інституційному оновленні та здатності економіки формувати нові моделі розвитку після криз ¹⁵.

У межах аналізу існуючих моделей економічного розвитку цей підхід зміщує акцент із статичної стабільності на динамічну адаптацію. Економічне зростання розглядається не як лінійний процес, а як результат здатності системи трансформуватися під впливом шоків, використовуючи

---

¹⁵ Semenenko, O., Abramova, M., Tarasov, O., Mytchenko, S., Dziubchuk, R., & Fomkin, D. Resilience and Sustainability: Key Theoretical-Practical Narratives and War-Economic Lessons. *Social Development and Security*, 15(2), 2025. P. 314-326. DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2025.15.2.24>

кризи як стимул для структурних реформ, інновацій та підвищення конкурентоспроможності.

Ключовими складовими економічної резильєнтності є здатність до поглинання шоків, адаптаційна гнучкість, трансформаційний потенціал та швидкість відновлення економічної системи. Ці елементи визначають, наскільки ефективно економіка може реагувати на кризові явища та переходити до нових траєкторій розвитку.

У роботі¹⁶ підкреслюється необхідність розглядати стійкість через поєднання економічного та гуманітарного підходів. Наголошується, що виснаження людського капіталу, посилення соціальної нерівності, демографічні проблеми та занепад освітньої сфери становлять серйозну загрозу національній безпеці нарівні з макроекономічною нестабільністю.

Таким чином, теорія економічної стійкості та відновлення є важливим доповненням до традиційних моделей економічного розвитку, оскільки пояснює механізми поведінки економічних систем в умовах невизначеності. Вона формує теоретичне підґрунтя для сучасних трансформаційних процесів, у межах яких зростання тісно пов'язується зі здатністю економіки до адаптації, модернізації та структурного оновлення. Для України цей підхід є особливо актуальним у контексті воєнних викликів і необхідності післявоєнної відбудови та довгострокової модернізації економіки. Стійкість трактується як комплексна категорія, що передбачає гармонійне поєднання економічної результативності, соціальної справедливості та сталого розвитку людського потенціалу. На цій основі формуються підходи до нової парадигми соціально-економічного відновлення, у центрі якої перебуває людина як ключовий ресурс розвитку. У підсумку стійкість розглядається як визначальний чинник ефективної відбудови та подальшого розвитку України в умовах сучасних викликів, оскільки саме вона забезпечує здатність економіки адаптуватися, стабільно функціонувати та підтримувати належний рівень добробуту населення, а людський розвиток виступає ключовою основою економічної безпеки держави.

Опишемо узагальнені результати дослідження у таблиці 1.

---

¹⁶ Sarychev V. I., Kopanychuk K. O. Theoretical and methodological basis of national economy sustainability and human development in Ukraine. *SWorldJournal*. 2025. Vol. 3(31-03). P. 46–55. DOI: <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2025-31-03-027>

**Узагальнена схема моделей економічного розвитку:
переваги та обмеження**

Модель економічного розвитку	Теоретична основа	Ключові характеристики	Переваги	Обмеження/ виклики
Традиційна (неокласична)	Неокласичні теорії зростання	Орієнтація на ринок, роль капіталу, праці та технологій, саморегуляція економіки	Ефективний розподіл ресурсів, стимулювання конкуренції	Ігнорування інституційних факторів, вразливість до криз
Проміжна (кейнсіанськостабілізаційна)	Кейнсіанські та неокейнсіанські підходи	Активна роль держави, регулювання попиту, антикризова політика	Стабілізація економіки, зниження безробіття	Ризик бюджетних дефіцитів, інфляційний тиск
Інституційно-орієнтована	Інституційна економічна теорія	Визначальна роль формальних і неформальних інститутів	Підвищення ефективності економіки, довгострокова стабільність	Залежність від якості управління, складність реформ
Інноваційна (ендогенна)	Ендогенні теорії зростання	Орієнтація на знання, технології, людський капітал	Стимулювання довгострокового зростання, конкурентоспроможність	Висока потреба в інвестиціях, нерівність доступу до ресурсів
Структурно-трансформаційна	Структуралістські та неошумпетеріанські підходи	Зміна структури економіки, розвиток нових галузей, інноваційні зрушення	Модернізація економіки, підвищення продуктивності	Складність реалізації, ризику структурних дисбалансів
Інклюзивна модель	Інклюзивна економіка	Орієнтація на рівний доступ до ресурсів і можливостей, соціальна справедливість	Зменшення нерівності, соціальна стабільність	Високе навантаження на державні ресурси
Стійка (резильєнтна)	Теорія економічної стійкості	Здатність до адаптації, протидії шокам і відновлення	Підвищення гнучкості та безпеки економіки	Складність оцінки та реалізації, потреба в комплексних підходах

Джерело: побудовано автором на основі розглянутих моделей економічного розвитку

Представлені моделі відображають еволюцію економічної думки – від класичних ринкових підходів до сучасних концепцій, орієнтованих на інклюзивність, інноваційність і стійкість, що є відповіддю на сучасні глобальні виклики. Таким чином, трансформація існуючих моделей економічного розвитку є об'єктивною відповіддю на сучасні глобальні виклики. Вона передбачає перехід до інтегрованих моделей, які забезпечують не лише економічне зростання, але й стійкість, гнучкість та довгострокову збалансованість розвитку економічних систем.

3.2. Сучасні напрями трансформації моделей економічного розвитку в умовах глобальних викликів та значення для України

У сучасних умовах глобальної нестабільності, посилення геополітичних ризиків, технологічних зрушень та економічних криз відбувається активна трансформація традиційних моделей економічного розвитку. Класичні підходи, орієнтовані переважно на кількісне зростання, поступово поступаються місцем більш комплексним моделям, що враховують фактори стійкості, інклюзивності та інноваційності.

Особливого значення набуває інтеграція економічних, соціальних і гуманітарних аспектів розвитку, що дозволяє підвищити адаптивність національних економік до зовнішніх і внутрішніх викликів.

Для України ці процеси мають стратегічне значення, оскільки відбуваються в умовах воєнної агресії, структурних диспропорцій та необхідності післявоєнного відновлення. У цьому контексті трансформація моделей економічного розвитку передбачає переорієнтацію на людиноцентричний підхід, зміцнення інституційної спроможності, розвиток людського капіталу та впровадження інновацій як ключових чинників довгострокової стійкості та конкурентоспроможності держави.

У сучасних умовах економічні моделі розвитку зазнають суттєвих змін під впливом низки глобальних чинників, які формують нові вимоги до функціонування національних економік. Однією з ключових передумов є процес глобалізації, що посилює взаємозалежність країн, сприяє активізації міжнародної торгівлі, руху капіталів і технологій. Водночас глобалізація підвищує рівень конкуренції, змушуючи держави шукати більш ефективні та гнучкі економічні моделі. У дослідженні¹⁷ проаналізовано місце України в глобальному світі, підкреслено

---

¹⁷ Різник Д. О., Ємець В. В., Магнушевська Т. М. Вплив глобалізаційних процесів на українську економіку: аналіз та стратегії. *Академічні візії*. 2024. Випуск 28. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10705493>

прискорений характер її економічної глобалізації, а також визначено, що сучасні політичні, соціальні й безпекові виклики посилюють суперечливий вплив глобалізаційних процесів на розвиток держави.

Важливим фактором трансформації є цифровізація економіки. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, автоматизація виробництва, поширення штучного інтелекту та великих даних змінюють структуру економіки, ринок праці та способи ведення бізнесу. Традиційні галузі поступово модернізуються або витісняються новими, що базуються на знаннях та інноваціях. У результаті зростає роль людського капіталу, освіти та цифрових навичок. У роботі¹⁸ здійснено теоретичний аналіз становлення цифрової економіки як нової економічної епохи, розкрито її сутність, передумови та особливості розвитку, а також визначено перспективи й тенденції її впровадження в Україні.

Суттєвий вплив на трансформацію економічних моделей мають воєнні та геополітичні фактори. Збройні конфлікти, торговельні війни та нестабільність у міжнародних відносинах порушують усталені економічні зв'язки, спричиняють кризові явища та змушують країни переорієнтувати свої економіки. Для України цей аспект є особливо актуальним, оскільки дії воєнні створюють значні виклики для економічного розвитку та одночасно стимулюють пошук нових шляхів відновлення і підвищення стійкості.

Не менш важливими є екологічні виклики, пов'язані зі зміною клімату, виснаженням природних ресурсів та забрудненням довкілля. Це зумовлює необхідність переходу до сталого розвитку, впровадження «зелених» технологій, енергоефективності та екологічно відповідального виробництва. У дослідженні¹⁹ проаналізовано потенціал впровадження циркулярних бізнес-моделей у секторі зеленої енергетики України як інструменту ефективного використання ресурсів, зменшення відходів і екологічного впливу, а також чинника післявоєнного економічного відновлення. У таких умовах економічні моделі мають враховувати не лише економічні, а й соціальні та екологічні аспекти розвитку.

Таким чином, сукупність зазначених факторів обумовлює необхідність трансформації традиційних економічних моделей у більш

---

¹⁸ Дашко І. М., Михайліченко Л. В. Цифровізація економіки як нова реальність України в умовах сьогодення. *Економічний простір*. 2024. № 190. С. 237-241. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-43>

¹⁹ Злотнік М. Л., Маслак О. О., Кузь А. В. Впровадження бізнес-моделей циркулярної економіки у розвиток зеленої енергетики в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. № 69. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-7>

інноваційні, гнучкі та стійкі системи, здатні ефективно реагувати на сучасні глобальні виклики.

Сучасні моделі економічного розвитку демонструють еволюцію підходів від простого накопичення ресурсів до комплексного врахування інституцій, інновацій, соціальної рівності та екологічної стійкості.

Традиційна (неокласична) модель є базовою теоретичною конструкцією, яка пояснює економічне зростання через кількісне нарощування факторів виробництва. Її головна перевага – простота та універсальність. Водночас вона не враховує внутрішні джерела технологічного прогресу та роль інституцій, що обмежує її застосування в сучасних умовах. Проміжна (кейсіансько-стабілізаційна) модель. Зосереджується на регулюванні макроекономічної нестабільності через державне втручання. Вона ефективна у кризових ситуаціях (наприклад, під час рецесій), але має переважно короткостроковий характер і не формує довгострокових драйверів зростання. Інституційно-орієнтована модель акцентує увагу на якості державного управління, прав власності та верховенстві права. Саме інституції створюють середовище для ефективного функціонування економіки. Проте реформування інституцій є складним і тривалим процесом. Інноваційна (ендогенна) модель розглядає знання, освіту та інновації як ключові джерела економічного зростання. Вона найбільш відповідає умовам цифрової економіки. Однак потребує значних інвестицій і розвинутої науково-дослідної бази. Структурно-трансформаційна модель передбачає перехід економіки від сировинної до високотехнологічної структури. Вона є критично важливою але основний ризик – неефективність державного втручання та можливі структурні перекоси. Інклюзивна модель спрямована на забезпечення рівних можливостей і зменшення соціально-економічної нерівності. Вона підвищує соціальну стабільність і людський потенціал, але складна у вимірюванні та вартісна у реалізації. Стійка (резильентна) модель орієнтована на довгострокову стабільність, здатність економіки адаптуватися до криз (економічних, екологічних, геополітичних). В сучасних умовах (війна, глобальні ризики) ця модель набуває особливої актуальності. Водночас вона потребує балансу між економічною ефективністю та безпекою.

У відповідності до попередніх досліджень побудуємо порівняльну характеристику моделей економічного розвитку в умовах глобальних викликів (таблиця 2).

Таблиця 2

**Порівняльна характеристика моделей економічного розвитку
в умовах глобальних викликів**

Тип моделі	Основний фактор розвитку	Роль технологій	Роль держави	Основний механізм розвитку	Обмеження
Традиційна (нео-класична)	Капітал, праця, ринок	Екзогенна	Міні-мальна	Ринкове саморегулювання, накопичення ресурсів	Ігнорує інновації та інституційні фактори
Проміжна (кейсіансько-стабілізаційна)	Сукупний попит	Другорядна	Активна	Фіскальна та монетарна політика, стимулювання попиту	Короткострокова орієнтація, ризик інфляції
Інституційно-орієнтована	Якість інститутів	Опосередкована	Висока	Формування ефективних інститутів і стимулів	Складність реформ, інерційність системи
Інноваційна (ендогенна)	Знання, людський капітал	Ключова	Активна	Генерація та дифузія інновацій	Висока вартість інновацій, ризику
Структурно-трансформаційна	Галузеві зміни, модернізація	Важлива	Висока	Перерозподіл ресурсів між секторами	Ризики дисбалансів і залежності від держави
Інклюзивна модель	Рівний доступ до ресурсів і можливостей	Важлива	Висока	Зменшення нерівності, розвиток людського потенціалу	Висока вартість та оцінки ефекту
Стійка (резильєнтна)	Адаптивність, баланс системи	Важлива	Висока	Стійкість до криз, екологічна та соціальна рівновага	Компроміс між ефективністю та стійкістю

Джерело: узагальнено автором

Таким чином, жодна з моделей не є універсальною. Сучасна економічна політика формується як синтез кількох підходів: короткострокова стабілізація (кейсіанство), довгострокове зростання

(ендогенні та інноваційні моделі), якісне середовище (інституційний підхід), соціальна справедливість (інклюзивність), адаптивність і безпека (резильєнтність). Для України питання трансформації економічної моделі є особливо важливим. В умовах воєнних викликів і необхідності післявоєнного відновлення країна потребує поєднання елементів різних моделей – ринкової гнучкості, соціальної спрямованості, інноваційності та екологічної збалансованості. Це вимагає формування нової економічної парадигми, здатної забезпечити довгострокове зростання, конкурентоспроможність і стійкість національної економіки.

Для України найбільш доцільною є комбінована модель, що поєднує інноваційність, інституційні реформи, структурну трансформацію та стійкість до зовнішніх викликів.

Аналіз показує, що неокласичний підхід акцентує увагу на процесах відновлення через накопичення фізичного капіталу, розвиток виробничої інфраструктури, логістики та підвищення продуктивності праці. Для України це означає масштабну післявоєнну реконструкцію за принципом «відбудувати краще, ніж було», активне залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій, інтеграцію у європейські виробничі ланцюги та посилення конкурентного середовища. Такий підхід формує основу швидкого відновлення економічного потенціалу.

Ендогенні теорії зростання визначають довгострокову перспективу розвитку через інновації, людський капітал і технологічний прогрес. У цьому контексті для України пріоритетного значення набувають інвестиції в освіту і науку, розвиток цифрової економіки, підтримка інноваційних підприємств і стартапів, а також модернізація високотехнологічних секторів, включно з оборонною промисловістю. Це створює фундамент для стійкого та якісного економічного зростання в майбутньому.

Кейнсіанський підхід підкреслює важливу роль держави як стабілізатора економічних процесів, особливо в умовах криз і структурних потрясінь. Для України це передбачає реалізацію державних програм підтримки бізнесу, активну політику зайнятості, масштабні інфраструктурні інвестиції та відновлення постраждалих регіонів. Така політика сприяє пом'якшенню економічних шоків і підтриманню соціально-економічної стабільності.

Інституційна складова розвитку визначає якість економічного середовища як ключовий фактор довгострокового зростання. Ефективне функціонування економіки неможливе без верховенства права, захисту прав власності, прозорої податкової системи, незалежної судової влади та

дієвих антикорупційних механізмів. Для України це також включає гармонізацію законодавства з нормами Європейського Союзу та підвищення інституційної спроможності держави.

Структуралістський підхід акцентує увагу на необхідності глибоких структурних змін в економіці через перерозподіл ресурсів між секторами та розвиток пріоритетних галузей. Для України це означає диверсифікацію економіки, зменшення сировинної залежності, стимулювання розвитку переробної промисловості та формування нових виробничих ланцюгів із високою доданою вартістю. Важливу роль у цьому відіграє активна державна промислова політика, однак існує ризик неефективного втручання держави та виникнення структурних дисбалансів.

Неошумпетеріанський підхід акцентує увагу на ролі інновацій, технологічних проривів і підприємництва як ключових факторів конкурентоспроможності. Для України це означає необхідність формування інноваційних екосистем, підтримки стартапів, розвитку цифрових технологій та стимулювання науково-технічного прогресу, зокрема через державну політику інноваційного розвитку, хоча така модель потребує значних інвестицій і висококваліфікованих кадрів.

Інклюзивна модель підкреслює важливість забезпечення рівного доступу до ресурсів, можливостей і ринку праці для всіх верств населення. У контексті України це передбачає зменшення соціальної нерівності, інтеграцію внутрішньо переміщених осіб, відновлення соціальної інфраструктури та розвиток людського потенціалу, однак її реалізація обмежується значним навантаженням на державний бюджет.

Резильєнтний підхід виступає стратегічною рамкою трансформації економіки в умовах високої невизначеності. Він передбачає здатність економічної системи не лише відновлюватися після криз, але й адаптуватися та змінюватися під їх впливом. Для України це означає диверсифікацію експорту, зміцнення енергетичної безпеки, розвиток оборонно-промислового комплексу, децентралізацію економічної активності та глибшу інтеграцію у європейські й глобальні економічні та безпекові структури.

Зазначимо порівняльний аналіз моделей економічного розвитку за ключовими показниками та значенням для України (таблиця 3).

Таблиця 3

**Аналіз моделей економічного розвитку:
ключові драйвери, роль держави та значення для України**

Тип моделі	Роль для України	Ключові драйвери	Роль держави	Практичне застосування в умовах відновлення	Обмеження/виклики
Неокласична	Базова рамка для стабілізації економіки	Капітал, праця, інвестиції	Обмежена, макростабілізація	Відновлення виробництва через інвестиції та накопичення капіталу	Не враховує інституційні дисфункції та шоки війни
Кейнсіанська	Ключова для короткострокової стабілізації та відновлення попиту	Сукупний попит, державні витрати, зайнятість	Активна (фіскальна та монетарна політика)	Стимулювання економіки через державні інвестиції, підтримку зайнятості та бізнесу	Ризик інфляції, бюджетного дефіциту та боргового навантаження
Ендогенна	Ключова для довгострокового зростання	Людський капітал, інновації	Активна (освіта, наука, інноваційна політика)	Розвиток IT-сектору, інноваційних кластерів, освіти	Потребує часу та значних інвестицій
Інституційна	Критично важлива для відбудови	Якість управління, верховенство права	Висока (реформи, антикорупція, судова система)	Реформа інституцій як передумова інвестицій і довіри	Повільність реформ, політичні ризики
Структуралістська	Важлива для модернізації економіки	Структурні зрушення між секторами	Висока (промислова політика)	Диверсифікація економіки, розвиток переробної промисловості	Ризик неефективного державного втручання

Тип моделі	Роль для України	Ключові драйвери	Роль держави	Практичне застосування в умовах відновлення	Обмеження/виклики
Неошумпетеріанська	Ключова для конкурентоспроможності	Інновації, технологічні прориви	Активна (підтримка інновацій)	Формування інноваційних екосистем, цифровізація	Висока залежність від інвестицій і кадрів
Інклюзивна	Важлива для соціальної стабільності	Рівний доступ до ресурсів, зайнятість	Висока (соціальна політика)	Зменшення нерівності, інтеграція ВГЮ, відновлення соціальної інфраструктури	Обмежені бюджетні ресурси
Моделі сталого розвитку	Стратегічний орієнтир відбудови	Екологія, енергоефективність	Висока (екополітика, регулювання)	"Зелена" відбудова, енергоефективність	Висока вартість переходу

Джерело: узагальнено автором

Таким чином, сучасні напрями трансформації моделей економічного розвитку в Україні полягають у переході до комплексної, багатовимірної моделі, яка поєднує інституційну спроможність, внутрішні драйвери зростання, соціальну орієнтованість та інноваційно-технологічний розвиток. Реалізація такої моделі є критично важливою для ефективного післявоєнного відновлення, підвищення стійкості економіки та забезпечення її інтеграції у глобальний економічний простір. Варто відзначити, що інституційний компонент цієї моделі спрямований на зміцнення державних і суспільних інститутів, підвищення їх прозорості та ефективності, що є ключовою передумовою відновлення довіри з боку громадян і бізнесу. Саме довіра до інституцій формує основу для активізації економічної діяльності і створення сприятливого інвестиційного клімату. Важливим також є ендогенний компонент, що акцентує увагу на внутрішніх джерелах економічного зростання, зокрема розвитку людського капіталу, знань та інновацій. У сучасних умовах це означає стимулювання підприємництва, підтримку науково-дослідної

діяльності та впровадження новітніх технологій, що забезпечує не лише відновлення економіки, а й формує її довгострокову конкурентоспроможність. Інклюзивна складова моделі передбачає забезпечення рівного доступу до економічних можливостей, зменшення соціальної нерівності, що сприяє соціальній стабільності, підвищує рівень згуртованості суспільства та створює умови для сталого розвитку. Необхідна глибока структурна перебудова економіки, зокрема розвиток промисловості, диверсифікацію виробництва та зменшення залежності від сировинних секторів. Інновації мають виступати як рушійні сили економічного розвитку, передбачаючи технологічну модернізацію, розвиток високотехнологічних галузей і формування інноваційної екосистеми.

Таким чином, трансформація моделей економічного розвитку України відбувається як послідовний і взаємопов'язаний процес, що охоплює кілька ключових етапів, кожен із яких формує основу для наступного.

На початковому етапі відбувається відновлення факторів виробництва, що передбачає реконструкцію зруйнованої інфраструктури, відновлення виробничих потужностей, повернення робочої сили та мобілізацію фінансових ресурсів. Це створює базові умови для перезапуску економічної активності.

Наступним кроком є макроекономічна стабілізація, яка включає контроль інфляції, забезпечення стабільності фінансової системи, збалансування державних фінансів та формування передбачуваного економічного середовища. Без цього неможливе відновлення довіри інвесторів і суб'єктів господарювання.

Разом з тим ключового значення набуває інституційне зміцнення, що передбачає підвищення ефективності державного управління, боротьбу з корупцією, забезпечення верховенства права та захист прав власності. Саме сильні інститути формують фундамент для довгострокового розвитку та інтеграції у світову економіку.

На основі стабільного інституційного середовища формується інноваційне зростання, яке ґрунтується на розвитку людського капіталу, підтримці науки, цифровізації економіки та впровадженні новітніх технологій. Це дозволяє перейти від відновлення до якісного економічного прориву.

Також необхідна структурна модернізація економіки, що включає диверсифікацію виробництва, розвиток високотехнологічних галузей, зменшення сировинної залежності та інтеграцію у глобальні ланцюги

доданої вартості. Такий етап забезпечує підвищення продуктивності та конкурентоспроможності.

Паралельно важливим напрямом є інклюзивний розвиток, який передбачає зменшення соціально-економічної нерівності, розширення доступу до освіти, охорони здоров'я та економічних можливостей. Це сприяє соціальній стабільності та довірі в суспільстві.

Водночас цей процес не є суто лінійним: окремі етапи можуть реалізовуватися паралельно та взаємно підсилювати один одного. Додатково важливими наскрізними чинниками є євроінтеграційний вектор розвитку, цифрова трансформація, «зелений» перехід та підвищення безпекової складової економіки. У сукупності це формує нову модель розвитку України, орієнтовану не лише на відновлення, а й на довгострокову стійкість, конкурентоспроможність і підвищення якості життя населення.

Процес трансформації також можна описати як якісний перехід від факторного зростання (капітал, праця) до економіки знань (інновації, людський капітал) через інституційні реформи та ефективну державну політику, які створюють умови для розвитку внутрішніх драйверів зростання, з орієнтацією на соціальну інклюзивність і стійкість, що забезпечує баланс між економічною ефективністю та суспільним добробутом

У цьому контексті трансформація економічної моделі розвитку України відбувається за такими ключовими напрямками:

- 1) від екзогенного зростання до ендогенного розвитку, де вирішальну роль відіграють внутрішні ресурси та інновації;
- 2) від ресурсно-інвестиційної моделі до інноваційно-інституційної, що базується на знаннях, технологіях і якісному управлінні;
- 3) від пріоритету макроекономічної стабілізації до структурної модернізації, яка передбачає глибоку перебудову економіки та розвиток високотехнологічних секторів;
- 4) від фрагментованої економіки до інклюзивної та резильєнтної системи, здатної забезпечувати соціальну згуртованість і ефективно реагувати на виклики.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження свідчать, що, трансформація моделей економічного розвитку в умовах сучасних глобальних і національних викликів свідчить про необхідність глибокого переосмислення традиційних підходів до забезпечення економічного зростання. Сучасна

економіка потребує переходу від вузько орієнтованих, факторних і ресурсних моделей до комплексної системи, що поєднає інституційну спроможність, інноваційний розвиток, соціальну орієнтованість та здатність до адаптації в умовах невизначеності.

Формування ефективної моделі розвитку передбачає не лише відновлення економічного потенціалу, а й створення передумов для довгострокової стійкості, конкурентоспроможності та підвищення якості життя населення.

Узагальнюючи, відмітимо, що майбутня модель розвитку України має базуватися на комплексі взаємопов'язаних принципів, які визначають її здатність до ефективного відновлення та довгострокового зростання:

1) людиноцентризму (людина як основний ресурс і мета розвитку), що передбачає пріоритетність інвестицій у освіту, охорону здоров'я, розвиток навичок і підвищення якості життя населення;

2) стійкості (здатність адаптуватися та відновлюватися), яка забезпечує спроможність економіки протистояти зовнішнім і внутрішнім шокам, швидко відновлюватися після криз і зберігати функціональність у складних умовах;

3) інклюзивності (соціальної справедливості), що сприяє зменшенню нерівності, забезпеченню рівного доступу до можливостей та підвищенню соціальної згуртованості;

4) інноваційності (як драйвера довгострокового зростання), яка орієнтує економіку на розвиток знань, технологій, цифровізації та формування конкурентоспроможних секторів;

5) сильних інституцій, що передбачає ефективне державне управління, верховенство права, прозорість і підзвітність влади, захист прав власності та боротьбу з корупцією.

У сукупності ці принципи формують підґрунтя для переходу до нової парадигми соціально-економічного розвитку, яка відповідає сучасним глобальним і національним викликам. Така парадигма орієнтована не лише на відновлення економіки після кризових потрясінь, а й на забезпечення її довгострокової стійкості, структурної модернізації, інтеграції у світовий економічний простір і підвищення добробуту населення України.

АНОТАЦІЯ

У публікації досліджується трансформація моделей економічного розвитку в умовах сучасних глобальних викликів. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю переосмислення моделей

економічного розвитку в умовах глобальних трансформацій, воєнних викликів і потреби повоєнного відновлення України. У роботі обґрунтовано, що сучасні економічні процеси вимагають переходу від традиційних ресурсних підходів до комплексних моделей розвитку. Результати показують, що ефективна модель розвитку має поєднувати інституційну спроможність, інноваційність, соціальну орієнтованість і адаптивність до невизначеності. Наголошено, що відновлення економіки повинно супроводжуватися створенням умов для її довгострокової стійкості та конкурентоспроможності. Виокремлено ключові принципи майбутньої моделі розвитку України, серед яких людиноцентризм, інклюзивність, стійкість, інноваційність та сильні інституції. Підкреслено, що ключовим ресурсом розвитку є людський капітал, а також здатність економіки адаптуватися до кризових викликів і забезпечувати відновлення. Зазначено, що інституційна спроможність є визначальним чинником формування стабільного економічного середовища та залучення інвестицій. Зроблено висновок, що запропонована система принципів формує підґрунтя для переходу України до нової парадигми економічного розвитку, орієнтованої на відновлення, структурну модернізацію та інтеграцію у світову економіку.

Література

1. Козюк В. В. Історія економіки та економічної думки: підручник / за ред. В. В. Козюка, Л. А. Родіонової. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 792 с.
2. Видобора В. В. Економічне зростання в неокласичному напрямі економічної теорії. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*. 2021. № 2-2 (104). С. 5-11. DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2021-2-2-1>
3. Вільчинська О. М., Рум'янцева К. Є. Дослідження факторів впливу на економічне зростання за допомогою економетричного моделювання. *Економіка та суспільство*. 2025. № 71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-6>
4. Тадєєв Ю. П., Шкробот М. В. Інтелектуальний капітал в неокласичній теорії моделей економічного зростання. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.104>
5. Рудевська В. І. Еволюція теорій економічного зростання та чинники його оцінювання. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 2(22). С. 18–30. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-2\(22\)-18-30](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-2(22)-18-30)

6. Колодій С. Ю., Колодій С. К. Інституціональна теорія як прояв європейських традицій плюралізму в сучасній економічній науці. *Фінансовий простір*. 2018. № 4 (32). С. 27-33.

7. Зверяков М. І. Структура національної економіки в умовах глобальних змін. *Економіка України*. 2024. № 67(12 (757)). С. 3–25. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.12.003>

8. Бобух І. М. Україна у вимірах інклюзивності та інституційного розвитку. *Економіка України*. 2022. № 5. С. 38–58. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.05.038>

9. Сторощук Б. Д. Закономірності трансформації економічної влади в умовах глобальної кризи. *Економічний вісник*. 2020. № 1. С. 9-21. DOI: <https://doi.org/10.33271/ev/69.009>

10. Стуга Р. Соціальна інклюзія як чинник економічного розвитку: проблеми та перспективи для України. *Вчені записки Університету «КРОК»* 2025. № 1(77). С. 147–154. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-77-147-154>

11. Скрильник А. С. Інклюзивне підприємництво як драйвер стійкої зайнятості в умовах демографічного дисбалансу. *Економіка і організація управління*. 2025. С. 94-106. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2025.3.9>.

12. Писарчук О. В. Вплив регуляторних механізмів фінансування вищої освіти на інклюзивність та формування людського капіталу. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 3 (54). С. 349-355. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-54-53>

13. Крамаренко К. М., Іващенко Д. І. Інклюзивна економіка як концепція повоєнного розвитку України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 67. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-125>

14. Кошелев І. О., Рожко О. Д. Фінансова інклюзія фізичних осіб-підприємців в Україні: стан та напрями розвитку. *Трансформаційна економіка*. 2025. № 4 (13). С. 144-150. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2025-13-23>

15. Semenenko, O., Abramova, M., Tarasov, O., Mytchenko, S., Dziubchuk, R., & Fomkin, D. Resilience and Sustainability: Key Theoretical-Practical Narratives and War-Economic Lessons. *Social Development and Security*, 15(2), 2025. P. 314-326. DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2025.15.2.24>

16. Sarychev V. I., Kopanychuk K. O. Theoretical and methodological basis of national economy sustainability and human development in

Ukraine. *SWorldJournal*. 2025. Vol. 3(31-03). P. 46–55. DOI: <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2025-31-03-027>

17. Різник Д. О., Ємець В. В., Магнушевська Т. М. Вплив глобалізаційних процесів на українську економіку: аналіз та стратегії. *Академічні візії*. 2024. Випуск 28. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10705493>

18. Дашко І. М., Михайліченко Л. В. Цифровізація економіки як нова реальність України в умовах сьогодення. *Економічний простір*. 2024. № 190. С. 237-241. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-43>

19. Злотнік М. Л., Маслак О. О., Кузь А. В. Впровадження бізнес-моделей циркулярної економіки у розвиток зеленої енергетики в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. № 69. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-7>

Information about the author:

Olena Vilchynska

Candidate of Economic Sciences,

Associate Professor of the Department of Law

and Humanitarian Disciplines,

Vinnitsia Educational and Scientific Institute of Economics

West Ukrainian National University

37 Honty Str., Vinnitsia, 21012, Ukraine